

MANEL CARRERA ESCUDÉ, *CALENDARI DE FESTES AMB FOC*

ÀNGEL VALLVERDÚ ROM

BOTARGA PRODUCCIONS 2012, ELS LLIBRES DE FESTES.ORG, 1.ISBN 978-84-616-1624-4. 256 PÀGINES. 200 FOTOGRAFIES EN COLOR. 240 MM × 167 MM, ENQUADERNAT EN TAPA DURA, LLIGAT AMB FIL, PORTADA DE TEIXIT I PAPER ESTUCAT

El foc i la festa. La festa i el foc. Veient aquest binomi hom pensa automàticament en pirotècnia. Però no. És quelcom molt més senzill i, a la vegada, molt més complex.

No caldrà ara entrar en definicions tan simples com que el foc, sense artifici, és despreniment de calor i de llum produït per la combustió d'un cos, ni recórrer al ja suat mite de Prometeu per fer-nos a la idea que el foc ha acompanyat l'home durant milers d'anys no només en la vida material sinó també en l'espiritual. Ni tampoc en què l'esperit humà se sublima en la festa que és, en definitiva, el marc on la sociabilitat i el conflicte es fan més palesos, ja que som, els humans, un animal social. Dos elements, doncs, el foc i la festa, que han captivat Manel Carrera i l'han portat a publicar *Calendari de festes amb foc*.

Carrera, com a ànima inspiradora i motor de festes.org, ha tombat per centenars de pobles i ciutats no només a casa nostra sinó, fins i tot, al Nepal documentant tot tipus de celebracions festives i recollint una quantitat de materials més que respectable que després divulga principalment a través d'internet. Observació fina, astuta i perspicaç que conjuga amb un afany per donar a conèixer a tothom allò que ha commogut aquest aventurer barceloní que viu a l'Empordà.

Però ara ja no n'hi havia prou penjant fotografies i textos a la xarxa i calia fer un pas endavant publicant en paper una col·lecció de llibres al voltant de la festa en els seus diversos vessants, el primer dels quals és el que aquí es tracta. Una decisió, tot sigui dit, valenta pels temps que corren

Portada del Calendari de festes amb foc.

i que ha tirat endavant amb no poca dosi d'imaginació i tenacitat. D'això ens n'ocuparem més avall.

El foc dins l'anomenada cultura popular ja havia estat tractat amb força anterioritat a l'aparició d'aquest llibre per veus tan autoritzades com Ramon Violant i Simorra. Tanmateix, el seu paper en la festa havia pivotat bàsicament entre dos grans eixos: la pirotècnia i els focs solsticials d'estiu, mentre que la resta havien quedat, més aviat, en un segon terme com a elements accessoris de la celebració que es tractés.

D'altra banda, la publicació de calendaris festius ha estat gairebé una constant des de la irrupció del

folklore com a disciplina, tant a casa nostra com a fora. En aquesta línia, només cal veure el *Calendari folklòric d'Urgell* que Valeri Serra Boldú va publicar ja l'any 1914.

Manel Carrera es dedica, aquesta vegada, a investigar la presència del foc a la festa i presenta els resultats per divulgar-los en forma de calendari. Les 253 pàgines s'organitzen de manera clàssica: índex, presentació i quatre grans blocs que es corresponen amb les quatre estacions de l'any, començant per l'hivern i seguint per la resta en ordre cronològic segons el decurs del calendari occidental dels nostres dies. Tanmateix, aquest aparent formalisme estructural no amaga un naturalisme que ens condueix durant tota l'obra. Si bé l'inici se situa a l'hivern, no comença per cap d'any, sinó per Nadal, moment en què el sol inicia la seva puixança.

Cadascun dels grans blocs que organitzen el llibre se subdivideixen en els grans cicles festius del nostre calendari. Així trobem, a tall d'exemple, que el bloc dedicat a la primavera consta de Setmana Santa, Pasqua i altres festes d'aquella estació.

Una de les més grans virtuts d'aquest llibre ens la brinda una altra faceta del seu autor: la de fotògraf. En efecte, el llibre és farcit d'imatges preses durant les festes que s'hi tracten. Instantànies agafades al vol, sense artifici a l'hora d'obtenir-les però tractades, això sí, per il·lustrar l'obra de manera que

el lector se senti proper a l'escalf del foc. Aquesta virtut, no ens enganyem, condiciona tota l'obra, ja que, lluny de ser exhaustiva, se centra en aquelles celebracions d'on Carrera ha extret materials per oferir-nos-els i, és clar, cal fer tria de què es posa i què no (el gran dilema dels qui hem volgut publicar resultats d'investigacions). En aquest sentit, el Manel és taxatiu en la presentació: "[...] Sóc plenament conscient i reivindico aquest caràcter aleatori, espontani i subjectiu de la selecció: totes les festes, per petites i desconegudes que siguin, tenen el seu interès". I això, per fortuna dels que hem assaborit el llibre, es nota. No és gratuït, doncs, que per il·lustrar les falles (en la versió valenciana de la festa) apareguin les de Benicarló i no les de València capital o que aparegui la Fira de la Ceba i el calçot de Vila-sacra i no la de Valls. No és que l'autor defugi festes ben conegudes (cosa que no passa, ja que hi apareix, per exemple, la més que cèlebre processó de Dijous Sant a Verges) en un atac d'iconoclàstia mal entesa. Ans al contrari, les col·loca totes en un pla d'igualtat valoritzant les que, fins ara, havien quedat en un segon terme.

Més encara, Manel Carrera és un desacomplexat que no té manies per mostrar-nos com són festes que s'havien format i caracteritzat en indrets més o menys concrets i s'han empeltat amb èxit en d'altres que eren desconegudes fins fa relativament poc, com ara les ja anomenades falles de Benicarló i els foguerons que tenen lloc a l'antiga vila de Gràcia prenent com a model els de sa Pobla. Desacomplexat i sensible, ja que també s'agraeix, i molt, que no caigui en la barroeria de mostrar, només, festes amb molt d'impacte visual en detriment d'altres menys vistoses però també de gran importància espiritual. El llibre és, doncs, una mena de viatge en el qual després d'una muntanya russa com la Santantonà de la Todolella podem trobar la pau cristal·lina de la vetlla pasqual de Poblet.

L'autor demostra un especial interès a explicar-nos com és i quins són els trets característics de cadascuna de les festes i quins els comuns amb altres celebracions més enllà de fer una enumeració i ensenyar-nos un tou d'imatges prou aconseguides. En aquesta línia, s'esforça a donar una explicació dels hipotètics orígens a diversos nivells, tant tipològics com concrets. És aquí on trobem un dels aspectes més delicats del llibre. En efecte, a més de demostrar una important creativitat, avalada per anys i intensitat en la recerca, pel que fa a l'elaboració de teories a través de l'aproximació al mètode inductiu és evident que Carrera ha llegit i coneix bé els autors clàssics del folklore internacional. És senzill reconèixer en la seva obra el pensament d'Eliade, Frazer i trobar-hi pinzellades de Violant Simorra,

per no parlar d'altres més contemporanis com ara Ariño (de fet, només cal veure la bibliografia al final del llibre). Però si hi ha una idea que impera en el text és l'ancestralitat i la relació de bona part dels rituals amb el passat mític, pagà, precristià en qualsevol cas, idea que entronca amb les *survivals* ('supervivències') de Tylor, de les quals tampoc en aquest cas hem pogut acabar de deslliurar-nos. Trobar en un suposat estadi de l'evolució humana certes pràctiques per a les quals no tenim una explicació satisfactòria, com podria ser el cas d'un bon nombre de festes amb foc, fa que resulti molt temptador atribuir-li un origen ancestral, anterior al coneixement i que ha arribat fins a nosaltres de manera, quasi segur, ininterrompuda. Per posar un exemple de la inconsistència d'aquestes teories em serviré del ball de bastons (ja em perdonarà el lector, però és l'àmbit en què em moc una mica millor). Autors clàssics com els anomenats més amunt l'han relacionat amb rituals neolítics (ni més ni menys!), passant per rituals grecs i/o romans. Si això és cert, com pot ser que aquí no n'hi hagi notícies fins al segle XV? O és que a ningú més que a grecs, romans o homes neolítics no se'ls podia acudir ballar picant bastons?

Per acabar, com he avançat més amunt, la publicació d'aquest llibre és una història de tenacitat ja no només pel que fa a la recollecció, catalogació i interpretació de les dades, sinó per la mateixa edició. Per aconseguir els fons necessaris s'ha recorregut al micromecenatge a través de la pàgina web www.verkami.com, en què les donacions, fins i tot, han superat les expectatives inicials. Amb l'adveniment de la democràcia la tònica era recórrer al bonisme (o a la intencionalitat mil·limètricament calculada) de les nostres institucions per aconseguir diners i poder publicar (qui estigui lliure de pecat, que tiri la primera pedra) omplint d'anagrames institucionals i "amb la col·laboració de..." la tapa del darrere de qualsevol llibre, especialment aquells destinats a un públic, *a priori*, reduït. A *Calendari de festes amb foc* això no passa. En tot cas, trobareu a les pàgines finals els noms d'aquelles persones (l'últim de tots, el meu) que han fet la seva aportació i que, com a recompensa, disposen d'aquest treball que cal tenir, sens dubte, a la biblioteca de casa.

[Recepció de l'article: 15-1-2013]

[Acceptació de l'article: 18-4-2013]